

В. Ф. Столяров,

доктор економічних наук, професор,

ORCID 0000-0002-4399-7117,

e-mail: stolyarovvf@ukr.net,

ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ,

В. І. Островецький,

кандидат економічних наук, докторант,

ORCID 0000-0003-3985-5236,

e-mail: v.ostrovetskyu@gmail.com,

В. В. Столярова,

доктор філософії в галузі економіки,

ORCID 0000-0002-9483-5126,

e-mail: antoshka_2007@ukr.net,

Інститут фізичної економіки ім. С. А. Подолінського, м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА МЕТРОЛОГІЯ ЦИКЛІЧНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ (1999-2017 рр.)

Постановка проблеми і мета статті. Робоча гіпотеза дослідження. На початку 90-х років ХХ століття зусиллями фахівців Інституту демографії і соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України людський розвиток в Україні був обраний за вихідну, базову категорію цивілізаційного прогресу соборної, суверенної і незалежної держави [1-4].

Програмою розвитку ООН (ПРООН) на глобальному рівні людський розвиток країн світової спільноти щорічно оцінюється з використанням наступного інтегрованого індексу:

$$ІЛР = \sqrt[3]{Ісз \times Іон \times Ірж},$$

де Ісз – індекс стану здоров'я населення;

Іон – індекс освіченості населення;

Ірж – індекс рівня життя населення.

Характеристику здоров'я надає показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні, освіти – показники писемності дорослого населення і охоплення навчанням (шкільним і післяшкільним) відповідних його вікових груп, добробуту – обсяг ВВП за паритетом купівельної спроможності в розрахунку на душу населення.

Україна першою з держав Центральної та Східної Європи, а також серед країн-членів СНД прийняла Концепцію людського розвитку як органічну складову Концепції сталого розвитку в глобальному і національному вимірі та як основу цивілізаційного прогресу. Програми розвитку ООН (ПРООН) з 1990 року щорічно публікують свої Глобальні Звіти про людський розвиток, а розрахунки Індексу людського розвитку (ІЛР) для України були вперше виконані ПРООН за 1992 рік і включені у Глобальний

Звіт з людського розвитку 1993 року. На тому етапі Україна посідала 45 місце і була віднесена ПРООН до країн з високим рівнем людського розвитку. Національний звіт про людський розвиток в Україні, підготовлений під егідою ПРООН, вперше було підготовлено у 1995 році з наступною публікацією один раз на два роки.

Динаміку рівня ІЛР України та рейтингового місця держави у порівнянні зі 180 територіями і країнами світової спільноти на глобальному рівні доцільно розглядати як засіб визначення часових меж і тривалості циклічності соціально-економічного (в т.ч. людського розвитку) в республіці. Тому, в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року забезпечення розвитку людських ресурсів, як стратегічне завдання згідно Постанови Уряду від 21.07.2006 р. № 1001, передбачалось відстежувати і оцінювати єдиним критерієм – Індексом людського розвитку. Додатковими була визначена система наступних показників: рівень освіченості населення; середньомісячний рівень доходів у розрахунку на одну особу; кількість зареєстрованих злочинів (правопорушень, у тому числі серед підлітків).

В Державній стратегії на період до 2015 року були також визначені пріоритетні напрями і заходи розвитку людських ресурсів [5]:

- забезпечення високих стандартів навчання, доступного для працівників протягом усього періоду їх виробничої діяльності;
- активізація співпраці у сфері освіти і науки;
- забезпечення повної зайнятості працездатного населення.

Але аналіз концепції та методів обчислення ІРР та накопичення досвіду їх практичного використання у 1995-1998 роках привели фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України до висновку про їх неповноту в контексті досягнення обґрунтованості в прийнятті коректних рішень щодо вдосконалення державної регіональної політики. Крім того, як підкреслювали фахівці Державної служби статистики України, вимірювання регіональних відмінностей рівня людського розвитку в межах окремої країни за методикою ПРООН викликало низку методологічних та організаційно-інформаційних проблем, пов'язаних з особливостями національної статистики.

В зв'язку з цими обставинами виникла необхідність у розробці національної методики виміру Індекс людського розвитку на регіональному рівні (ІРЛР), яка б забезпечувала об'єктивність порівнянь соціально-економічного (в т.ч. людського) розвитку регіонів України.

Цей виклик часу був подоланий завдяки розробці Національної методики розрахунку ІРЛР, яка була затверджена Спільною Постановою Колегії Держкомстату України та Президії НАН України в 2001 році (№182/76 від 05.04.2001 р. та 14.03.2001 р.) [6].

Національна методика передбачала визначення узагальнюючих індикаторів дев'яти основних аспектів регіонального людського розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Система показників оцінки Індeksu регіонального людського розвитку в адміністративно-територіальному розподілі України в 1999-2011 роках*

№ з/п	Кількість показників за складовими частинами-аспектами людського розвитку
1	Демографічний розвиток регіонів України (8)
2	Розвиток регіональних ринків праці регіонів України (9)
3	Матеріальний добробут населення регіонів України (12)
4	Умови проживання населення регіонів України (20)
5	Освіта населення регіонів України (8)
6	Стан та охорона здоров'я населення регіонів України (10)
7	Соціальне середовище регіонів України (11)
8	Екологічна ситуація регіонів України (6)
9	Фінансування людського розвитку у регіонах України (8)

* Методика вимірювання людського розвитку регіонів України. Додаток до Постанови «Про методологічні засади вимірювання людського розвитку для регіонів України» Колегії Держкомстату України №182/76 від 05.04.2001 р. та Президії НАН України від 14.03.2001 р.

У 2003 році Україна також стала першою на пострадянському просторі, яка адаптувала 7 із 8 глобальних Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) на період до 2015 року та розробила систему 15-ти націо-

нальних завдань з 33-ма показниками – індикаторами їх досягнення з запровадженням з 2004 року моніторингу їх щорічного виконання.

На жаль, не були реалізовані визначені у 2005-2006 роках пілотні проекти на регіональному рівні: «Луганщина-ЦРТ», «Донеччина-ЦРТ» та у 2010 році – «АР Крим-ЦРТ». Саме в цих регіонах виникли сепаратистські настрої населення, які привели у 2014 році до анексії півострова Крим до складу Російської Федерації та до громадсько-військового конфлікту між новими керівниками органів загальнонаціональної влади та доведеним до зубожіння та втрати моральних традицій населенням Українського Донбасу.

В. К. Черняк, оцінюючи загальну ситуацію зі стратегічним плануванням людського розвитку в Україні, підкреслював, що «Чернівецька ОДА та Облрада, адаптувавши 7 національних ЦРТ у 2009-2010 роках до рівня області, забезпечили стабільність 2-го місця в рейтинговій оцінці ІРЛР за Методикою 2012 року адміністративних областей України у 2010-2011, 2013-2016 роках та 1-е місце у 2009 та у 2017 роках.

На жаль, в Українському Донбасі такого не відбулося. Завдання пілотних проектів «Луганщина-ЦРТ» та «Донеччина-ЦРТ» не були передбачені ні в Програмах і Бюджетах соціально-економічного розвитку Луганської й Донецької областей, ні в загальнонаціональному плані та державному бюджеті на 2006-2010 роки.

Саме завдячуючи реалізації пілотного проекту «Львівщина-ЦРТ», в уточненій у 2014-2015 роках Регіональній стратегії розвитку області на період 2020 року та у Плані заходів з її реалізації на 2016-2018 роки з'явилась Програма 2 «Якість життя», яка включала 18 стратегічних індикаторів стійкого людського розвитку. Крім того, на виконання Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 року (набрав чинності з 1 січня 2006 року) Львівська ОДА і Облрада уклали Угоду з Кабінетом Міністрів України щодо виконання Плану заходів відповідно до державних пріоритетів розвитку області» [7, с. 206-207].

У 2012 році рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України № 123 від 13 червня було затверджено нову Методикою вимірювання регіонального людського розвитку в Україні, згідно якої розрахунки ІРЛР були перераховані з 2004 року (табл. 2) [8].

Вибір показників для нової Методики вимірювання регіонального людського розвитку було здійснено з використанням наступних 7 принципів [8, с. 16]:

1. Придатність для щорічних розрахунків.
2. Забезпеченість наявною інформацією Державної служби статистики України.
3. Забезпечення надійності оцінок на регіональному рівні.

Таблиця 2

**Система блоків і кількість показників оцінки
Індексу регіонального людського розвитку
в Україні у 2004-2017 рр.***

№ з/п	Блоки і показники
1	Відтворення населення (4 показника стимулятора, 1 показник дестимулятор)
2	Соціальне становище (6 показників дестимуляторів)
3	Комфортне життя (6 показників стимуляторів)
4	Добробут (4 показника стимулятора, 1 показник дестимулятор)
5	Гідна праця (3 показника стимулятора, 3 показника дестимулятора)
6	Освіта (5 показників стимуляторів)

* Методика вимірювання регіонального людського розвитку / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи; Мінекономрозвитку і торгівлі України; Державна служба статистики України. Київ, 2012.

4. Відповідність специфіці проблем людського розвитку в Україні (диференціація окремих показників за віком, статтю та типом місцевості).

5. Однозначність трактування щодо впливу на людський розвиток.

6. Відсутність високої кореляції між окремими показниками.

7. Достатність статичної та динамічної варіації.

Згідно нової Методики виміру регіонального людського розвитку процедури розрахунків ІРЛР складались з п'яти етапів [8, с. 21]:

- 1) нормування показників;
- 2) калібрація показників;
- 3) визначення ваг показників у блоках;
- 4) розрахунок індексу по кожному блоку показників;
- 5) розрахунок інтегрального індексу регіонального людського розвитку.

Оцінки динаміки Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР) по 27-ми адміністративно-територіальним утворенням республіки в період 2000-2021 рр. (24 області, Автономна республіка Крим, м. Київ і м. Севастопіль) забезпечували метрологічний вимір циклічності розвитку національної економіки на регіональному рівні. Зміна динаміки і рангових місць ІЛР і ІРЛР з позитивної на негативну і навпаки засвідчували соціально-економічні коливання: соціальну напругу і економічні кризи.

В Україні були також визначені п'ять аспектів людського розвитку на місцевому рівні: 1) макроекономічна ефективність; 2) фінансова сфера; 3) зовнішньо-економічна діяльність; 4) економічна інфраструктура; 5) інвестиційна привабливість території.

Виходячи зі стислої характеристики методичного забезпечення метрології циклічності людського розвитку, **мета статті** полягала у з'ясуванні і переконанні тенденцій циклічності соціально-економічного розвитку України у 1990-2022 рр. на основі оцінки динаміки людського розвитку на регіональному рівні. **Робочою гіпотезою** аналітичного дослідження став розгляд результатів і визначення рей-

тингової оцінки місця регіонів держави в національному господарстві України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з мети і робочої гіпотези аналітичного дослідження, вихідними, провідними складовими методичного забезпечення виміру Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР) в Україні доречно визначити наступне:

1. Згідно Методики 2001 року – аспект «Демографічний розвиток регіонів України»;

2. Згідно Методики 2012 року – блок «Відтворення населення».

Перший аспект виміру ІРЛР «Демографічний розвиток регіонів України» визначався 8-ми показниками:

1. Коефіцієнт смертності немовлят, %;
2. Коефіцієнт пренатальної смертності, %;
3. Середня очікувана тривалість життя населення при народженні (без диференціації за статтю), років;
4. Середня очікувана тривалість життя населення при досягненні 15 років (без диференціації за статтю), років;
5. Середня очікувана тривалість життя населення при досягненні 45 років (без диференціації за статтю), років;
6. Середня очікувана тривалість життя населення при досягненні 65 років (без диференціації за статтю), років;
7. Сальдо міграції, тис. осіб;
8. Коефіцієнт інтенсивності міграції, %.

Другий блок виміру ІРЛР «Відтворення населення» характеризувався 5-ма показниками:

1. Сумарний коефіцієнт народжуваності (стимулятор розвитку);
2. Дитяча смертність дітей у віці до 5-ти років, % (дестимулятор);
3. Середня очікувана тривалість життя при народженні, років (стимулятор);
4. Ймовірність чоловіків дожити від 20 до 65 років (стимулятор);
5. Ймовірність жінок дожити від 20 до 65 років (стимулятор).

Національною методикою виміру ІРЛР 2012 року передбачався моніторинг і оцінювання впливу показників на людський розвиток шляхом їх розгляду як статистичних характеристик: по-перше, показників стимуляторів і дестимуляторів людського розвитку; по-друге, визначення і виділення їх стандартизованих значень; по-третє, з'ясуванню ваги в структурі усіх складових.

Рейтингові оцінки аспекту «Демографічний розвиток регіонів України» (ІРЛР) у 1999-2011 рр. засвідчують, що до перших 10 місць віднесені (крім м. Києва, який завжди займав перше місце в республіці) наступні адміністративні області: № 1. Тернопільська, № 2. Львівська, № 3. Чернівецька, № 4. Івано-Франківська, № 5. Вінницька, № 6. Во-

линська, № 7. Полтавська, № 8. Хмельницька, № 9. Харківська, № 10. Черкаська (табл. 3).

Результати рейтингової оцінки блоку «Відтворення населення» ІРЛР у 2004-2011рр. визначають перші 10 місць з 24 адміністративних областей наступним чином (з 2014 року - 22 області, без До-

нецької і Луганської областей): № 1. Тернопільська, № 2. Львівська, № 3. Чернівецька, № 4. Івано-Франківська, № 5. Вінницька, № 6. Волинська, № 7. Полтавська, № 8. Хмельницька, № 9. Харківська, № 10. Черкаська (табл. 4).

Таблиця 3

**Рейтинг адміністративних областей по аспекту «Демографічний розвиток регіонів України»
Індексу регіонального людського розвитку (1999-2011 рр.)***

№ з/п	Область	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	АР Крим	24	16	17	16	15	17	13	13	14	17	10	8	8
2	Вінницька	5	6	3	8	8	6	9	14	11	10	8	10	11
3	Волинська	7	13	11	12	12	9	10	9	8	9	2	12	13
4	Дніпропетровська	27	21	20	22	18	20	18	21	22	23	22	23	24
5	Донецька	25	25	27	26	25	26	23	23	25	24	26	26	23
6	Житомирська	12	12	16	19	19	21	24	25	21	22	20	18	20
7	Закарпатська	10	10	14	10	13	14	19	18	20	21	23	25	22
8	Запорізька	22	23	22	23	22	16	17	12	19	14	15	16	18
9	Івано-Франківська	9	4	6	5	6	5	5	5	5	4	5	5	2
10	Київська	14	18	19	18	11	15	14	19	17	15	12	9	4
11	Кіровоградська	21	24	24	24	24	25	27	27	27	27	27	27	27
12	Луганська	23	26	25	27	27	27	25	26	26	25	24	22	25
13	Львівська	15	8	5	2	4	2	3	2	4	5	6	6	6
14	Миколаївська	17	20	18	15	20	18	15	16	15	20	18	21	21
15	Одеська	19	19	23	21	23	24	22	22	18	16	16	15	17
16	Полтавська	6	5	8	9	14	10	8	8	10	12	11	13	10
17	Рівненська	11	14	12	13	10	13	12	10	12	11	17	17	19
18	Сумська	18	22	21	20	21	19	21	17	16	18	19	20	16
19	Тернопільська	3	3	4	3	3	4	2	3	2	3	4	4	9
20	Харківська	16	15	10	7	9	11	11	6	6	8	9	11	14
21	Херсонська	26	27	26	25	26	23	26	24	24	26	25	24	26
22	Хмельницька	4	9	9	11	7	8	7	11	9	7	13	7	7
23	Черкаська	8	11	13	14	16	12	16	15	13	13	14	14	12
24	Чернівецька	2	2	2	4	5	7	6	7	3	2	3	3	3
25	Чернігівська	13	17	15	17	17	22	20	20	23	19	21	19	15

* Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2012. 73 с.

Таблиця 4

**Рейтинг адміністративних областей України по блоку «Відтворення населення»
Індексу регіонального людського розвитку (2004-2017 рр.)***

№ з/п	Область	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	АР Крим	13	11	13	13	16	10	12	12	15	10	-	-	-	-
2	Вінницька	7	10	9	10	9	7	6	16	11	13	5	8	7	7
3	Волинська	4	4	2	2	1	3	9	9	3	2	3	2	6	3
4	Дніпропетровська	22	19	20	20	22	15	22	22	24	18	18	19	18	20
5	Донецька	25	24	23	25	25	25	25	24	25	25	-	-	-	-
6	Житомирська	18	16	21	18	14	14	20	18	17	21	15	15	16	14
7	Закарпатська	1	9	7	11	10	18	11	11	9	14	9	18	17	21
8	Запорізька	16	18	12	21	13	12	21	20	14	17	7	13	11	12
9	Івано-Франківська	3	7	4	6	7	6	10	5	1	4	2	1	4	4
10	Київська	12	8	18	15	8	5	8	6	2	3	1	5	3	2
11	Кіровоградська	20	25	24	23	23	22	23	25	22	24	22	20	21	22
12	Луганська	23	23	25	24	24	24	24	23	21	20	-	-	-	-
13	Львівська	5	1	1	3	3	2	7	8	4	9	6	6	2	9
14	Миколаївська	19	14	17	16	18	20	19	13	16	19	20	12	19	5
15	Одеська	21	17	22	17	15	19	17	19	19	16	11	14	13	15
16	Полтавська	10	12	6	9	12	8	5	3	8	5	17	4	8	1
17	Рівненська	2	3	3	4	4	9	4	4	5	7	8	7	10	6
18	Сумська	17	20	11	8	20	17	18	14	10	15	12	16	12	8

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
19	Тернопільська	8	2	5	1	2	1	2	2	6	1	4	3	1	13
20	Харківська	14	15	8	12	11	11	14	15	12	11	21	22	15	19
21	Херсонська	15	21	16	19	21	23	13	21	18	22	16	17	20	18
22	Хмельницька	9	6	15	7	6	13	1	1	13	8	14	10	5	16
23	Черкаська	11	13	14	14	17	16	15	10	20	12	19	11	14	17
24	Чернівецька	6	5	10	5	5	4	3	7	7	6	10	9	9	11
25	Чернігівська	24	22	19	22	19	21	16	17	23	23	13	21	22	10

* Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 73 с.

Наявні підстави констатувати, що випереджуючі рейтинги наведених адміністративних областей у порівнянні з іншими областями по аспекту «Демографічний розвиток регіонів України» в 1999-2011 рр. і блоку «Відтворення населення» в 2004-2017 рр. виміру ІРЛР обумовили майбутню динаміку

рейтингових оцінок ІРЛР перших десяти адміністративних областей України в цілому. Тобто, циклічність активізації людського розвитку в перших 10-ти областях України у 2012-2017 рр. формувалась позитивними тенденціями показників демографічного розвитку і відтворення населення в регіонах у 1999-2011 рр. (табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка перших 10-ти місць рейтингової оцінки ІРЛР адміністративних областей України у 2004-2017 роках (в т.ч. згідно Методики 2012 року – чисельник та згідно методики 2001 року – знаменник)*

№ з/п	Область	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Закарпатська	1\4	1\6	1\7	1\8	1\9	2\12	3\8	3\9	2\-	5\-	3\-	4\-	3\-	4\-
2	АР Крим	2\7	5\9	2\9	2\16	3\8	3\5	5\7	9\8	6\-	4\-	-\-	-\-	-\-	-\-
3	Львівська	3\6	4\8	3\5	8\10	6\10	5\16	7\12	4\18	4\-	3\-	4\-	3\-	4\-	2\-
4	Полтавська	4\5	2\5	5\4	7\4	12\6	9\6	5\5	9\-	8\-	9\-	9\-	9\-	9\-	6\-
5	Чернівецька	5\11	6\24	9\12	5\17	5\14	1\18	2\14	2\12	3\-	2\-	2\-	2\-	2\-	1\-
6	Київська	6\12	10\12	16\13	11\7	4\4	6\4	4\4	7\4	7\-	7\-	6\-	8\-	13\-	8\-
7	Харківська	7\3	3\3	4\3	3\2	2\3	4\3	1\3	1\3	1\-	1\-	1\-	1\-	5\-	3\-
8	Дніпропетровська	8\20	8\11	8\15	12\12	9\17	11\14	13\13	15\16	14\-	15\-	12\-	13\-	11\-	7\-
9	Тернопільська	9\16	9\15	18\19	17\15	14\11	10\11	11\10	12\11	17\-	10\-	8\-	7\-	6\-	5\-
10	Черкаська	10\8	13\10	10\10	4\9	8\12	7\15	6\11	8\12	16\-	11\-	14\-	14\-	16\-	9\-

* Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2018, С. 37.
Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2012, С. 8.

Напроти, низькі показники демографічного розвитку регіонів і відтворення населення у 1999-2017 рр. мали: 1. Донецька, 2. Луганська, 3. Житомирська, 4. Кіровоградська, 5. Херсонська області. Це, при рейтингових оцінках ІРЛР, призвело до їх розташування на останніх 5-ти місцях з 27-ми адміністративно-територіальних утворень України: 24-ри адміністративні області, АР Крим, м. Київ, м. Севастопіль.

В Донецькій області в зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією і станом довкілля мали місце скорочення тривалості життя та висока смертність немовлят і пренатальної смертності, що стали головними проблемами демографічного розвитку і відтворення населення. Крім того, висока щільність населення накладалась на низьку забезпеченість житлом та його комфортність, недостатність лікування ліжок та станції швидкої допомоги.

Луганську область статистичні щорічні бюлетені «Регіональний людський розвиток» на протязі

всього терміну їх випуску (2000-2017 рр.) характеризували «незадовільними показниками умов проживання населення – обладнаного житла, щільності доріг та телефонізації. На низький індекс освіти впливав низький рівень охоплення дітей початковою та базовою середньою освітою». Крім того, в області простежувалась незадовільна демографічна ситуація: від'ємні показники міграції та низька середня очікувана тривалість життя.

Але, замість підвищення самостійності місцевих органів влади шляхом впровадження бюджетного федералізму не тільки для цих регіонів Українського Донбасу, а й для решти адміністративних областей держави, її непрофесійне та безвідповідальне керівництво сприяло виникненню соціальної напруги у населення Луганської і Донецької областей та миттєвого громадсько-озброєного конфлікту місцевого населення з Центром [9].

Підставами виникнення соціальної напруги між населенням Українського Донбасу і Центром

стало не тільки ігнорування керівництвом держави обґрунтованих пропозицій адміністративних районів і областей щодо підвищення регіональної і фінансової самостійності місцевих органів влади в сфері соціально-економічного (в т.ч. людського) розвитку, а й втрата робочих місць місцевим населенням у вугільній і гірничо-добувній промисловості у зв'язку з масовим закриттям шахт та зростанням вахтової трудової міграції на шахти Російського Донбасу в Ростовській області.

Повоєнне впровадження в Україні випереджаючого розвитку людського потенціалу в соціально-економічному просторі держави повинно забезпечити недопущення депопуляції нації, коли смертність населення буде перевищувати народжуваність немовлят, а, натомість, повинно сприяти збільшенню середньої тривалості людського життя. Стратегічний термін такого випередження повинен дорівнювати 20-25 рокам від народження людини (як живого Суверена України) до строків його сформованості як громадянина соборної, суверенної і незалежної держави.

В листопаді 1991 року в місті Донецьк відбулась нарада депутатів рад різних рівнів зі Східних і Південних областей України за участі державного міністра з питань економіки Володимира Гладуша [10].

На нараді були розглянуті питання про федеративно-земельне самоуправління за досвідом Німеччини про регіональну самостійність без права виходу зі складу України, які були акумульовані у проекті Програми роздержавлення на Україні.

В основу проекту Програми нової регіоналізації Українського Донбасу був покладений також досвід США 1933 року, коли президент Франклін Рузвельт прийняв Акт щодо федерального управління Долини річки Теннессі, а також ряд американських програм останніх десятиліть для районів з промисловим спадом.

Нарада прийняла звернення Народних депутатів СРСР до Верховної Ради УРСР і Ради Міністрів України з проектом Програми створення федеральних структур у Східно-українському економічному районі. Учасники наради констатували відсутність перспектив розвитку міст і областей на положеннях концепції регіонального госпрозрахунку, який визнався недоцільним в умовах переходу народного господарства до ринкової економіки.

Програма роздержавлення на Україні розглядала регіони як комплекс адміністративних областей, пов'язаних з геополітичними, історичними, промисловими та іншими ознаками взаємодії його складових.

В листопаді 1992 року в Україні, як вже соборній, суверенній і незалежній республіці-державі, відбулась науково-практична конференція «Актуальні проблеми управління територіями в Україні» (матеріали конференції включають тези доповіді

Ю. Є. Бурих на тему «Перспективи за федерально-земельним устроєм») [11].

Будучи заступником голови Горлівської міської ради народних депутатів і головою Координаційної ради Асоціації шахтарських місць Донбасу, в своїй доповіді на конференції Ю. Є. Бурих оголосив пропозиції щодо територіально-земельного розмежування і наділення земель частково державних повноважень. Насамперед, в сфері законотворчої діяльності: при цьому мова йшла не про національно-державний, а про територіальний федералізм.

Підтримку федерально-земельного принципу державного устрою України забезпечувало місцеве населення: серед 2050 опитаних мешканців Донецької області за федерально-земельний устрій висловилося 86,6%; у сільському Слов'янському районі області серед 642 опитаних – 89%; в місті Донецьк серед 1700 опитаних – 97%.

В своєму виступі Ю. Є. Бурих підкреслював, що «Речь идёт о настоящей демократизации государственной жизни в самобытных регионах, о самостоятельном управлении, об изменении стиля управления территориями – уйти от центрально-пожарного, случайного обращения к проблемам региона к постоянному, систематическому, обеспеченному правом и финансами, региональному и местному управлению. История, традиции, природная среда, экономика, экология, социальная жизнь – всё это специфично для каждого региона. Поэтому, как управлять, какие формы управления использовать, каким проблемам дать первоочередность – всё это должно решаться самим регионом» [11, с. 60].

На превеликий жаль, ні ідеї листопадових 1991 та 1992 років Народи і Конференції, ні наступні концептуальні положення і конструктивні пропозиції вітчизняних вчених соціальної і економічної науки щодо територіального федералізму (а з 2012 року – бюджетного федералізму) не були усвідомлені народними депутатами усіх рівнів та керівниками різних гілок влади і не стали основою українського державотворення.

Не зважаючи на конституційні визначення української землі і надр власністю українського народу, в сучасних історичних умовах в суверенній і незалежній республіці впроваджено ринок української землі для іноземних корпорацій за англосаксонською моделлю ринкової економіки відкритого типу. Не відбувся обіцяний 6-м президентом України загально-державний референдум стосовно впровадження товарно-грошових відносин в реалізації земельної реформи з визнанням вільного ринку землі.

На сьогодні в Україні сформована тоталітарно-централізована система диктаторського, олігархічно-феодального управління, яка не враховувала рекомендації і пропозиції вітчизняної економічної науки та місцевих органів влади, а була зорієнтована на забезпечення вимог зарубіжних консультантів країн групи G7 (Великобританія, Німеччина, Італія, Канада, Франція, Японія на чолі з США).

Напроти, використання рекомендацій і пропозицій вітчизняних вчених соціальної і економічної науки та місцевих органів влади щодо перебудови територіального управління в умовах переходу народного господарства на ринкові відносини на початку 90-х років минулого століття могли б в майбутньому забезпечити уникнення соціальних спалахів в АР Крим, Донецькій і Луганській областях.

Головною причиною виникнення невтішного тупикового історичного циклу соціально-економічного розвитку України стало умисне ігнорування і дискредитація вітчизняного досвіду директивно-планового управління народним господарством. Впровадження англо-саксонської моделі ринкової економіки відкритого типу за активною участю вітчизняних агентів впливу не передбачало також своєчасне прийняття законів України «Про адміністративно-територіальний устрій України» та «Про державне стратегічне планування».

В листопаді 2013 – лютому 2014 рр. в Києві і деяких обласних містах України відбулися виступи соціально активних громадян проти власних структур Центру і Регіонів, очолюваних, як правило, представниками Партії регіонів. В 2014 році виник десятирічний історичний цикл (після помаранчевої революції 2004 року) завершення ірраціонального переходу свідомості і соціального статусу українсь-

кого народу від епохи розвинутого державного соціалізму кінця 80-х років минулого століття згідно Конституції УРСР до феодално-олігархічної системи капіталістичного господарювання, від директивно-планової до кланово-корумпованої ринкової економіки.

Але матеріальною базою соціально-економічного (в т.ч. людського) розвитку держави повинно було б стати національне господарство України у світогосподарській системі, яке призване було сприяти втіленню в життя громадян конституційних положень соціально-економічної політики, заходів загально-державних і регіональних стратегій та програм, передбачених Конституцією України 1996 року.

Резюме. Уряд України 20 грудня 2017 року прийняв Постанову № 1029 «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики», в якій затвердив спрощену Методику та Порядок проведення розрахунків Індексу регіонального людського розвитку.

Методика виміру ІРЛР 2017 року включає три блоки з 8-ми показниками, які начебто характеризують складові регіонального людського розвитку (табл. 6).

Таблиця 6

Показники, що застосовуються для розрахунку Індексу регіонального людського розвитку з 2017 року

№ з/п	Найменування показника	Характеристика показника	Відповідальний за подання даних
1	Довге та тривале життя		
1.1	Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	Інтегральний показник здоров'я населення	Держстат
1.2	Загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, на 1000 осіб наявного населення, проміле	Інтенсивність зростання (скорочення) чисельності населення	Держстат
1.3	Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження, на 100 тис. осіб наявного населення, просантиміле	Вплив на психічне здоров'я населення соціальної нестабільності та напруженості у суспільстві	Держстат
2	Добробут та гідні умови праці		
2.1	Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу, гривень	Стан формування фінансової бази для розвитку в регіонах, у тому числі соціальної спрямованості (на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист населення)	Мінфін
2.2	Відношення середньої заробітної плати до мінімальної, разів	Фактичний розмір середньомісячної заробітної плати в регіонах відносно законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати як основної державної гарантії у сфері оплати праці	Мінсоцполітики
2.3	Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, відсотків до кількості громадян, які мали статус безробітних протягом року	Створення сприятливих умов для працевлаштування зареєстрованих безробітних	Мінсоцполітики
3	Освіта		
3.1	Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком три – п'ять років, відсотків до загальної кількості дітей такого віку	Рівень соціалізації дітей дошкільного віку, що сприяє їх фізичному та психічному розвитку	Держстат
3.2	Кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації, відсотків до загальної кількості населення у віці 25-70 років	Рівень освітньо-кваліфікаційної підготовки дорослого населення	Держстат

У спрощеній системі оцінки ІРЛР тільки один показник використовується як дестимулятор – коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження, на 100 тис. осіб наявного населення, про-сантиміле.

У попередній Методиці 2012 року серед 33-х показників 22 розглядалися як показники-стимулятори людського розвитку, а 11 – як показники-дестимулятори, то результати їх прогностичних розрахунків ставали основою обґрунтування конкретних пропозицій у Планах заходів на 2018-2020 роки для реалізації Регіональних стратегій розвитку на період до 2020 року.

Затверджений вказаною Постановою Уряду Порядок проведення розрахунку ІРЛР було намічено здійснювати у такій послідовності:

1) Мінфін, Мінсоцполітики та Держстат проводять збирання та розрахунок даних за показниками, зазначеними у табл. 6, та подають їх щороку до 15 липня Мінрегіону для проведення розрахунку Індексу регіонального людського розвитку;

2) Мінрегіон узагальнює подану інформацію та надсилає її щороку до 1 серпня Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям;

3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації на підставі отриманої інформації подають щороку до 25 серпня Мінрегіону аналітичну записку про основні тенденції зміни значень цих показників (див. табл. 6);

4) Мінрегіон:

– на підставі отриманої інформації проводить розрахунок Індексу регіонального людського розвитку відповідно до Методики проведення розрахунку Індексу регіонального людського розвитку та подає його щороку до 15 вересня Кабінетові Міністрів України;

– оприлюднює результати розрахунку Індексу регіонального людського розвитку разом із аналітичними записками Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій про основні тенденції зміни значень показників на своєму офіційному веб-сайті.

Тобто, спрощена схема моніторингу та рейтингової оцінки ІРЛР достатньо трудомістка як за ієрархією, так і у часі і тому має чисто інформаційний характер. У її використанні не передбачено зворотних зв'язків від органів влади адміністративних областей і адміністративних районів до центральних органів виконавчої влади для здійснення узгодженого за цілями і ресурсами державного регулювання регіонального людського розвитку.

У вересні 2018 року Директорат регіонального розвитку Мінрегіону України надрукував розрахунки ІРЛР за 2017 рік за 8-ми показниками трьох аспектів людського розвитку в 22-х адміністратив-

них областях України (крім Луганської, Донецької і АР Крим).

Оцінки ІРЛР за 2017 рік по областях представлені не як аспекти регіонального людського розвитку, а як напрями досліджень: «Довге та здорове життя», «Добробут та гідні умови праці», «Освіта». При цьому динаміка зміни інтегральних значень ІРЛР була наведена починаючи з 2013 року по всіх областях та в цілому по Україні.

По Луганській і Донецькій областях та АР Крим з 2014 року здійснення розрахунків ІРЛР визнано не коректним у зв'язку з відсутністю інформації по частині тимчасово окупованих територій України.

У 2017 році в цілому по Україні за цією методикою (три аспекти, вісім показників-індикаторів, які не були перевірені на дійсність виміру людського розвитку) ІРЛР склав 0,65.

Числове значення ІРЛР в цілому по Україні одного порядку зі значенням ІЛР при порівнянні країн у світовому вимірі. Тобто, складається враження, що придуманий Мінрегіоном за ініціативою Уряду новий метод виміру ІРЛР для того, щоб продемонструвати наступне: після Революції Гідності 2014 року Україна дійсно ввійде до 50 кращих країн світу у 2020 році згідно з «Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року» (за розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. №275-р). Можливо керівництво Уряду не відрізняло показники ІЛР (Індекс людського розвитку) від ІРЛР (Індекс регіонального людського розвитку)!

Перші десять місць рангової оцінки ІРЛР за результатами 2017 року згідно зі стисло розглянутою Методикою зайняли м. Київ (0,80) та наступні області: Львівська (0,71), Київська (0,70), Чернівецька (0,69), Харківська (0,68), Тернопільська (0,67), Закарпатська (0,66), Волинська (0,65), Івано-Франківська (0,65), Рівненська (0,65).

Результати розрахунків ІРЛР за Методикою 2017 року засвідчують про наявність від'ємного значення загального коефіцієнту приросту (скорочення) чисельності населення на 1000 осіб наявного населення, окрім м. Києва. А от як або в якій мірі це позначилось на зростанні обсягів видатків місцевих бюджетів з урахування міжбюджетних трансфертів на одну особу – не оцінено. Натомість результати аналізу динаміки таких складових оцінки ІРЛР як рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, відношення середньої заробітної плати до мінімальної, коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження на 100 тис. осіб наявного населення можливо і служитимуть для обґрунтування відповідних додаткових заходів через рік після їх виміру, тобто на 2019 рік (при уточненні Плану заходів на 2018-2020 рр. з реалізації Регіональних стратегій розвитку на період до 2020 року).

Числові оцінки ІРЛР для адміністративних областей за Методикою 2017 року визначені однаково для наступних груп областей: 0,65 – Волинська, Івано-Франківська, Рівненська, України в цілому; 0,64 – Дніпропетровська, Сумська, Черкаська, Хмельницька; 0,63 – Полтавська, Миколаївська, Одеська, Вінницька, Закарпатська; 0,62 – Житомирська, Херсонська; 0,61 – Кіровоградська і Чернігівська.

Тобто, спрощена Методика 2017 року не дозволяє здійснювати рейтингові оцінки місць областей по єдиній шкалі виміру їх ІРЛР, а також здійснювати порівняння ІРЛР областей з середнім значенням ІРЛР України в цілому, як критерію фінансового вирівнювання регіонального людського розвитку, а також можливого критерію розподілу коштів з Державного фонду регіонального розвитку та еталону порівнянь його складових аспектів.

Крім того, наявна відсутність диференціації рейтингової оцінки складових і інтегрального значення ІРЛР адміністративних областей України для оцінки ефективності державної регіональної політики та для обґрунтування заходів щодо її підвищення тільки за вказаними трьома «напрямами» людського розвитку і з використанням тільки 8-ми показників-індикаторів, з яких тільки один – деструктивний, як дестимулятор. Але в серпні-вересні 2018 року за даними Держстату України рейтингові оцінки ІРЛР 2017 року залишалися більш продуктивними для обґрунтування відповідних заходів за результатами оцінки динаміки 33-х показників – індикаторів усіх 6-ти блоків-аспектів людського розвитку в регіонах за Методикою 2012 року.

Фахівцями Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського розроблено загальний алгоритм комплексної рейтингової оцінки складових та інтегрального значення ІРЛР, який реалізується у 4 етапи метрології циклічності регіонального людського розвитку [12].

Література

1. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. 356 с.
2. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2007. 328 с.
3. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2008. 316 с.
4. Столяров В. Ф. Композиційне планування відновлення соціально-економічного розвитку на різних рівнях державотворення. *Вісник економічної науки України*. 2022. №1 (42). С. 193-204. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).193-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).193-204).
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>.
6. Методика вимірювання людського розвитку регіонів України. Додаток до Постанови «Про методологічні засади вимірювання людського розвитку для регіонів України» Колегії Держкомстату України №182/76 від 05.04.2001 р. та Президії НАН України 14.03.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_182202-01.
7. Черняк В. К. Українському народу – стабільний планомірно-стійкий людський розвиток (оцінка стану науково-адміністративного забезпечення). Частина 1. Загальна ситуація зі стратегічним плануванням людського розвитку в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1(59). С. 199-217. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-199-217](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-199-217).
8. Методика вимірювання регіонального людського розвитку: Рішення Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України від 13.06.2012 р. № 123-м. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_rlr2017_pdf.pdf.

9. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України // кол.авт.; заг. ред. Ф. О. Ярошенка; від. вик. наук. ред. В.Ф.Столяров. – 2-е вид., доп. та перероб. Київ: Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2011. 560 с.
10. Разгосударствление на Украине: одна из программ. *Еженедельник «ОриентиР ДиП»*. 1990. №40.
11. Бурих Ю. Е. Перспективы за федеративно-земельным устроением. Материали науково-практичної конференції «Актуальні проблеми управління територіями в Україні» (26-27 листопада 1992 року). Київ, 1993. С. 58-62.
12. Столяров В. Ф. Композиційний моніторинг регіонального людського розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №1(59). С. 181-198. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-181-198](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-181-198).

References

1. Libanova, E. M. (Ed.). (2006). *Liudskiy rozvytok v Ukrainy: mozhlyvosti ta napriamy sotsialnykh investytsii* [Human development in Ukraine: opportunities and directions of social investments]. Kyiv, Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, State Committee for Statistics of Ukraine. 356 p. [in Ukrainian].
2. Libanova, E. M. (Ed.). (2008). *Liudskiy rozvytok rehioniv Ukrainy: analiz ta prohnoz* [Human development of regions of Ukraine: analysis and forecast]. Kyiv, Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, State Committee for Statistics of Ukraine. 328 p. [in Ukrainian].
3. Libanova, E. M. (Ed.). (2008). *Liudskiy rozvytok v Ukraini: innovatsiyniy vymir* [Human development in Ukraine: innovative dimension]. Kyiv, Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, State Committee for Statistics of Ukraine. 316 p. [in Ukrainian].
4. Stolyarov, V. F. (2022). *Kompozytsiine planuvannya vidnovlennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku na riznykh rivniakh derzhavotvorennya* [Compositional Planning of Restarting the Socio-Economic Development at Different Levels of State Building]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (42), pp. 193-204. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).193-204](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).193-204) [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lyupnia 2006 roku № 1001 [On approval of the State strategy for regional development for the period up to 2015: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 21, 2006 No. 1001]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. *Metodyka vymiriuvannya liudskoho rozvytku rehioniv Ukrainy. Dodatok do Postanovy «Pro metodolohichni zasady vymiriuvannya liudskoho rozvytku dlia rehioniv Ukrainy» Kolehii Derzhkomstatu Ukrainy №182/76 vid 05.04.2001 r. ta Prezydii NAN Ukrainy 14.03.2001 r.* [Methodology for measuring human development in regions of Ukraine. Appendix to the Resolution “On methodological principles for measuring human development for regions of Ukraine” of the Board of the State Statistics Committee of Ukraine No. 182/76 of 05.04.2001 and the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine of 14.03.2001]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_182202-01 [in Ukrainian].
7. Cherniak, V.K. (2020). *Ukrainskomu narodu – stabilnyi planomirnostiiki liudskiy rozvytok (otsinka stanu naukovo-administrativnoho zabezpechennia). Chastyna I. Zahalna sytuatsiia zi stratehichnym planuvanniam liudskoho rozvytku v Ukraini* [To the Ukrainian people – stable planned sustainable human development (assessment of the state of scientific and administrative support). Part I. General situation with strategic planning of human development in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, № 1 (59), pp. 199-217. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-199-217](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-199-217) [in Ukrainian].
8. *Metodyka vymiriuvannya rehionalnoho liudskoho rozvytku: Rishennia Prezydii NAN Ukrainy ta kolehii Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy vid 13.06.2012 r. № 123-m* [Methodology for measuring regional human development: Decision of the Presidium of the NAS of Ukraine and the Board of the State Statistics Service of Ukraine dated June 13, 2012 No. 123-m]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_rlr2017_pdf.pdf [in Ukrainian].
9. *Naukovo-praktychnyi komentar do Biudzhethnoho Kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary to the Budget Code of Ukraine]. (2011). 2nd ed., Ext. and processing. Kyiv, State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management", Ukrainian State University of Finance and International Trade [in Ukrainian].
10. *Razghosudarstvlenye na Ukraine: odna yz prohramm* [Nationalization in Ukraine: one of the programs]. (1990). *Yezhenedel'nik «OriyentiR DiP» – Weekly “OriyentiR DiP”*, No. 40 [in Russian].
11. Burykh, Yu. E. (1993). *Perspektyvy za federativno-zemelnym ustoroistvom* [Prospects for a federal-land system]. *Aktualni problemy upravlinnia terytoriyamy v Ukraini* [Actual problems of territorial management in Ukraine]: Proceedings of the Scientific and Practical Conference. (pp. 58-62). Kyiv [in Russian].
12. Stolyarov, V. F. (2020). *Kompozytsiyniy monitorynh rehionalnoho liudskoho rozvytku* [Composite Monitoring of Regional Human Development]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 181-198. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-181-198](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-181-198) [in Ukrainian].

Столяров В. Ф., Островецький В. І., Столярова В. В. Національна метрологія циклічності регіонального людського розвитку в Україні (1999-2017 рр.)

В статті розглянуті тенденції складових «Демографічний розвиток регіонів України» і «Відтворення населення» Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР) в 1999-2017 роках. Наведена система показників і блоків Національних методик виміру ІРЛР.

Здійснені рейтингові оцінки складових «Демографічний розвиток регіонів України» у 1999-2011 роках і блоку «Відтворення населення» у 2004-2011 роках. Розглянута динаміка рейтингових оцінок ІРЛР адміністративних областей, які займали перші 10 місць.

З'ясовано, що циклічність активізації людського розвитку в перших 10 областях України у 2012-2017 роках формувалась позитивними тенденціями показників демографічного розвитку і відтворення населення в регіонах у 1999-2011 роках.

Розкриті принципові недоліки сучасної методики оцінки ІРЛР, що використовується з 2017 року.

Наведена структура алгоритму комплексної рейтингової оцінки ІРЛР, який доцільно використовувати в після воєнний період.

Ключові слова: метрологія циклічності, національні методики, регіональний людський розвиток, рейтингові оцінки, бюджетний федералізм.

Stoliarov V., Ostrovetsky V., Stoliarova V. National Metrology of the Cyclicity of Regional Human Development in Ukraine (1999-2017)

The article examines the trends of the "Demographic development of the regions of Ukraine" and "Population reproduction" components of the Regional Human Development Index (RHDI) in 1999-2017. The system of indicators and blocks of the National Methods of Measuring the Human Resource Development is given.

Rating assessments of the components "Demographic development of regions of Ukraine" in 1999-2011 and the block "Population reproduction" in 2004-2011 were carried out. The dynamics of the rating assessments of the HRDI of the administrative regions that occupied the first 10 places were considered.

It was found that the cyclicity of the activation of human development in the first 10 regions of Ukraine in 2012-2017 was formed by positive trends in the indicators of demographic development and population reproduction in the regions in 1999-2011.

The fundamental shortcomings of the modern HRDI assessment methodology used since 2017 are revealed.

The structure of the complex rating assessment algorithm of the RHDI, which is expedient to use in the post-war period, is presented.

Keywords: metrology of cyclicity, national methods, regional human development, rating assessments, budget federalism.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2024